

ІРОНІЧНИЙ МИСТЕЦЬ МИКОЛА БУТОВИЧ

Цікавим життям і творчістю з поміж інших українських мистців ХХ ст. вирізняється Микола Бутович. Про його творчість, наповнену історичними, літературними, міфологічними сюжетами інтерпретовану крізь призму особистої іронії автора йдеться у запропонованій статті.

Ключові слова: М.Бутович, мистецтво, малярство, графіка.

Загальновідомо, що за художника найкраще говорять його твори. Але художник може творити лише тоді коли живе, а жити може лише тоді коли є, бодай, елементарні засоби до життя. Ми завжди сором'язливо обходимо тему заробітку художника, мовляв, це щось нижче нашої уваги і гідності. Однак, теперішньому часові, з його важким економічним життям, характерні розмови про засоби існування. Перед будь-яким художником, як би він цього не приховував, завжди існувала проблема заробітку. Ідеалом життя мистця – жити з творчості, та часто найвищі творчі поривання залишаються нездійсненими через брак умов, коштів, матеріалів.

Микола Бутович, з його високою іронією і гумором не соромився говорити про своє матеріальне становище і заробітки. У творчості він експериментував, пробував відштовхуватися від народного мистецтва, наїву, народних пісень, переказів. Шукав образ, оминаючи етнографізму, тобто творив мистецтво. Але коли за словами самого Бутовича, побачив «що кишка тонка і я готов був перетворитися у голодного гіндуса» – довелося художнику шукати можливості менш-більш унормованого заробітку [1].

Народився Микола Бутович 1 грудня 1895 р., в с. Броварки Гадяцького району Полтавської області, в родині вчителів. Навчався впродовж 1906-1913 рр. у кадетському корпусі у Полтаві. Вчився мистецтву М.Бутович у Празі в Академії мистецтв та Вищій художньо-промисловій школі, в Берліні. Закінчив у 1926 р. Академію графічних мистецтв у Лейпцігу у проф. Тімана. Під час навчання, дістаючи на конкурсах грошові допомоги, потроху почав ставати на власні ноги. До речі, на 20 конкурсів, що були розписані в академії протягом 1923-1926 рр., Бутович отримав $\frac{3}{4}$ всіх перших премій, що давали німці в Академії чужинцям.

Практика життя навчила Бутовича, що треба рахуватися зі споживачем, тобто з його смаком. Залишаючись «вільним» художником, Бутович зважував на громадську думку, на громаду-споживача, особливо в практичній, прикладній графіці (рекламі, оформленні), з якої доводилось жити. Тому мистецтво Бутовича, за його ж визнанням: «Їде на двох колесах – одно для себе й ще декого, а друге – для загалу».

Бідував матеріально Бутович у 20-30-х рр. у Франції, Югославії. В мистецькій мецці – Парижі, мистець отримував мізерні кошти, працюючи у «фільмово-плакатовім» підприємстві. Результат – біда, мансарди, потоптані черевики, голодування і праця для чистого мистецтва. Художник згадує у своїй автобіографії: «Щоб жити треба було заробляти, то малюючи портрети, так щоб було видно всі 10 пальців, то відновлюючи капиці та подорожні хрести. Валютою була очевидно – солонина, а оцінка артистичної роботи була оригінальна – помалювання придорожнього хреста давали втричі більше ніж за портрет, бо малюючи хрест треба було лазити на драбину, а портрет робився на столі – а це вже на думку замовника не була правдива робота» [1].

Заробітком для мистця була робота над проектом пам'ятних грошей для Карпатської України в Хусті, які були прийняті до виконання. Художник самоіронічно міркував, що якщо нема грошей, то треба собі їх намалювати. Однак, тут теж не пощастило і вже за два тижні Бутовичу треба було тікати до Югославії. Знову випадкова робота, не рідко принизлива для мистця такого рівня. До прикладу, замовник одного з портретів вимагав від художника «омолодити його на 5, а її на 10 років, собачку ж посередині залишити в тих же літах що була». Щоправда в Югославії мистець потрапив під покровительство і меценатство єпископа Діонісія Нарадія. Робив портрети, копіював, виконував церковні оздоблювальні роботи. Про єпископа, якого отруїли і який був український патріот і «святий чоловік», художник мав щонайкращі спогади.

Далі довелося переїхати до Праги. У Празі один заможній підприємець замовив серію його робіт з наміром робити репродукції і на тому бізнес. І тут художника спіткає невдача, бо підприємець виявився непорядним і потрапив до німецької тюрми.

В 30-40-х М.Бутович мешкає у Львові. Очевидно, через матеріальні нестатки довелося мистцеві піти на педагогічну роботу до Львівської державної мистецько-промислової школи. Бутович згадував: «Долучили мене до педагогічного персоналу. Вскочив у педагоги, а головно роботу шкільно-адміністративну», яка зрештою, його мало цікавила й забирала багато часу від творчості. Викладав рисунок для студентів архітектури та Української Вищої Студії образотворчого мистецтва, де ректором був Василь Григорович Кричевський [2]. Тоді у Львові було сутужно художникам, як писав один з найпродуктивніших мистців Львова, П.Ковжун: «Було так важко, що не вистарчало на хліб до кави». Але робота у видавництві, замовлення на вітражні роботи в Успенській церкві, парох церкви о.Лопатинський займався вітражами П.Холодного, поодинокі випадкові заробітки допомогли фізично вижити. Бутович, як художник, був універсалом, вмів і робив практично усе: проекти килимів, сервізів, меблів, кераміки, проектував костюми тощо. Приймав участь у виставках, на одній з них «випадково», як жартома згадує мистець, отримує другу нагороду з графіки.

Коли до Львова прийшли німці, почалися складні і непевні часи, відбувалися розстріли української інтелігенції, німці мстили за УПА. Так загинув волиняк, один із покупців серії богів із «Енеїди» яку створив Бутович. На жаль, твори пропали.

23 жовтня 1923 р. художник одружується, вінчання відбулося у церкві Петра і Павла у Львові. Народжується донечка. Згадуючи про свою одисею на захід через Словаччину, Австрію, художнику доводилося не раз бути близьким до смерті, спати на горищах, витягуючи за собою драбину.

Після 1947 року, у США, працював, в основному, в терені ужиткової графіки, зокрема розробляв візерунки для тканин. За словами В.Січинського, це було головне джерело його заробітку в Америці. Також декорував балетні вистави, розробляв костюми, декорації. Мав в Америці збірні виставки. 1954 р. відбулася персональна виставка Бутовича. В Америці народився син художника.

Помер Микола Бутович, на третій день після свята св.Миколая – 21 грудня 1961 р. неподалік Нью-Йорка, у місті Гакензак, а спочиває в Бавнд-Бруку, штат Нью-Джерсі біля Нью-Йорка на українському православному цвинтарі. На могилі надгробний пам'ятник у вигляді стилізованого козацького хреста, прикрашеного рослинним орнаментом [2].

Література:

1. Бутович М. Монографія. Автобіографія М.Бутовича і стаття В.Січинського. – Нью-Йорк, «Слово», 1956.
2. Скрипник І. «Бутович – це Україна». – Івано-Франківськ, Новий час, 18 листопада 1995 р.